

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—No. 701.

CHICAGO, ILL., 17. februarja (February 17th), 1921.

LETO—VOL. XVI.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

NEMŠKA ODŠKODNINA.

Nemčija se naravno ne more sprizniti z milijardsko vsoto odškodnine, ki jo zahteva zmagovita ententa, in francoska vlada s svojim časopisjem naravno vztraja pri odloku, da mora Nemčija naštetih vse milijarde. Nemci pravijo, da je zahtevana vsota dvakrat večja kakor so oni v stanju plačati, ententni glavarji pa odgovarjajo, da Nemci lahko plačajo in morajo plačati.

Trdno smo prepričani, da zavezniki ne bodo nikdar dobili vseh tistih milijard zlata, ki so jih zapisali na račun Nemčije. Ne maramo biti preroki, toda zelo omejen mori biti, kdor verjame, da bo kapitalistična Nemčija živela še dvainštirideset let samo zato, da v tem času plača vojno odškodnino kapitalistični Franciji. Ako bi dali Nemčiji eno leto ali pa tisoč let časa — bi bilo ravno tako dobro.

Vendar to ni tako važno. Nekaj milijard se že iztisne iz Nemčije, in iztisnili jih bodo iz nemških delavcev. Vso odškodnino mora namreč plačati proletarski razred. Iz potnih srag in žuljev nemškega delavca in kmeta mora priti sleherni cent, ki ga dobi ententni kapitalizem kot tribut svoje zmage za "demokracijo". Račun odškodnine je sicer adresiran na Nemčijo; tudi v pogodbi je zapisano, da toliko in toliko milijard plača "Nemčija" — kdo pa je Nemčija? Kdo bo plačeval? Nihče drugi ko ljudstvo, ki dela in proizvaja in to ljudstvo je — kakor v vsaki državi — je industrijalni in kmetijski proletarijat.

Odškodnina je naložena nemškemu delavcu. Nemški bankirji in kapitalisti so le poklicani, da igrajo vlogo zavezniških agentov: iztirjavajo bogastvo, producirano od delavcev in kmetov, in ga izročajo imperialističnim zmagovalcem. Res je, da se bodo tudi bankirji in kapitalisti morali zadovoljiti z manjšim dobičkom, s skrčenimi dohodki, ampak njihovi dohodki ne izvirajo iz dela, temveč iz posedovanja industrij in drugih bogastvotvornih sredstev. Delavci, ki s svojimi mišicami in znanjem ter s pomočjo strojev spreminjajo sirovine v porabno blago, so tista "Nemčija", ki je obsojena na dvainštiridesetletno garanje in plačevanje visoke denarne kazni.

Dvestošeštinšestdeset milijonov mark v zlatu! (Natančna svota v dol. je \$35,850,000,000.) To se lahko zapiše. V Parizu imajo dovolj papirja in časa,

da pišejo ničle in vejice, ničle in vejice. Razmišljajte, koliko je ena milijarda. Tisoč milijonov! (Angleži rabijo "biljon" za milijardo). Če mislimo na kaplje v morju, peščeno zrnje v puščavi, na travo in listje, potem ni milijarda nič. Ampak milijarda dolarjev je pa že nekaj. Dolarji predstavljajo delo, to je vrednost. Vrednost se ne pobira na cesti, marveč se ustvarja, in ustvarjati je ne more nihče drugi ko delavec, ki se poslužuje svojih mišic, možganov, strojev, raznega orodja itd. Današnji izkrokani sistem, ki se še komaj drži pokonci, je naredil, da se vrednost dela meri po dolarjih, to je v denarju. Denar je v vidno obliko zlata in srebra in na papirju obljubljenega zlata prenešeno delo. Vse, kar plačamo z denarjem, plačamo v resnici z delom, ki ga je nekdo izvršil. Recimo, da predstavlja eden dolar eno uro dela. Vsak dolar pomeni, da je nekdo delal eno uro, preden je dolar prišel v promet. Sto dolarjev je sto ur dela. Leto ima okrog 300 delovnih dni, če odštejemo nedelje in praznike; ako vzamemo, da ima povprečni delavnik osem ur — kar v resnici nima — tedaj dela delavec 2400 ur na leto in ravno toliko dolarjev predstavlja eno leto dela. Zdaj pa izračunajte koliko let dela je milijon dolarjev in koliko milijarda dolarjev!

Nemški delavec producira danes pol marke vrednosti na uro. Ako torej hoče plačati vsako leto šest milijard mark zaveznikom, plačati potrebne sirovine in plačati svoje življenske potrebe, brez katerih ne more producirati niti prebitega groša, tedaj mora povečati svoje produktivne sile preko človeških zmožnosti, podaljšati si mora delavnik na štirinajst ali petnajst ur in njegove mišice se ne smejo izčrpiti niti za las, niti ne sme zboleti dvainštirideset let — škoda le, da ni teh garancij v pogodbi ententnih imperialistov!

Toda vsaka zmožnost za delo ima svoje meje; ima jih delovna zmožnost živine in ljudi. Iz tega razloga smo prepričani, da ostane milijardska odškodnina večidel le na papirju.

Kaj pa francoski delavci? Ali bodo kaj na boljšem, če Francija prejme letnih šest milijard frankov od nemških delavcev? Komu gre odškodnina? Mar francoskim delavcem? Kaj še! Odškodnina gre bankirjem in kapitalistom, da pokrpajo svoje mošnje in rešijo svoj bankrotni sistem, da privežejo proletari-

jat svoje dežele še čvrstejše k stebrom mezdne sužnosti in postavijo še močnejši zid svoje profitne trdnjave. Nemški kapitalistični razred je odgovoren za odškodnino in vsled tega jo izpreša iz nemških delavcev. Proletarci ententnih držav pa ne pridobe ničesar, pravzaprav so še na slabšem. Ako se francoskim kapitalistom posreči, da iztisnejo mozeg in kri v obliki zlata iz nemškega proletarijata, in sicer dovolj mozga in krvi, tako da vzpostavijo svoj napol sesedli sistem izkoriščanja, tedaj to ne pomeni nič drugega, kakor da bodo s pomočjo ropanja nemških delavcev lažje ropali francoske delavce.

Delavci ne pridobe nikjer nič. Nemški kapitalisti in bankirji izgube velik profit, toda delati jim ne bo treba, dokler bodo oni gospodarji; na drugi strani upajo zavezniški krvosesi na velik dobiček. Delavci na obeh straneh so žrtve. Transakcija se njih ne tiče. Vsa igra je med kapitalisti.

Ako se nemški delavci dvignejo in vržejo kapitalizem v svoji republiki ob tla, ni najmanjšega dvoma, da bodo francoski in angleški imperialisti poskušali s kruto silo vzpostaviti nemški kapitalizem zopet na noge. Francoska buržvazija ima več skupnega z nemško buržvazijo, kakor pa s francoskim delavstvom. Vojna ali mir, proletarijat je vedno tepen, dokler vladajo kapitalisti. Odškodnine zmirom plačujejo delavci enega naroda vladajočemu razredu drugega naroda. To je stara igra, v kateri kocke vedno padejo proti delavskemu razredu v vseh deželah. Pariška igra dokazuje, da igralci iz umrle, predvojne dobe še vedno računajo na servilnost in zabitost delavske mase. Ali se nič ne motijo?

Evangelij oboroževanja.

Liga narodov, ki ima Wilsona za očeta, je imela nalogo izvesti razoroženje narodov. Na zadnjem njenem zboru pa so državniki prišli do spoznanja, da čas za razoroženje velikih armad in mornaric še ni prišel in države morajo biti še pripravljene za svojo obrambo. Vse so namreč oborožene za obrambo. Če pa koncem konce napove kaka država drugi vojni, je to seveda tudi "obramba".

Največjo armado ima sedaj izven Rusije Francija, ki ima pod orožjem do 800.000 mož. V rezervah pa ima nad poldrugim milijon mož. Zato je danes Francija tudi najglasnejša militaristična država.

Na morju pa se kosajo za prvenstvo Anglija, Zedinjene države in Japonska. Za gradnjo novih bojnih ladij vseh vrst in letal trošijo ogromne vsote, ki postajajo silno breme za prizadeta ljudstva. Japonska potroši skoro vse svoje dohodke za militarizem.

Zedinjene države pred vojno niso imele velike stalne armade; štela je le okoli 75.000 mož. Sedaj je seveda mnogo večja. Kongres je hotel znižati to armado na 150.000 mož in je tudi sprejel to določbo, Wilson pa jo je vetiral. Bila pa je v kongresu ponovno sprejeta in novačenje je prekinjeno, dokler

ne pade število armade na 175.000 mož. Nekateri nasprotniki militarizma se vesele tega dejstva, toda njihovo veselje je prezgodno, kajti vzgoja ameriškega ljudstva, v prvi vrsti mladine, pluje bolj in bolj v militaristične vode.

Z naravnost mrzlično naglostjo pa se povečava bojna mornarica. V Angliji prihajajo k pameti, pa so pri volji, da se napravi med Zedinjenimi državami, Anglijo in Japonsko nekaj dogovor, da se za gotovo dobo prekine s povečevanjem mornaric teh držav. Definitivnega se še ni nikjer ničesar zaključilo. Japonski parlament je zavrzel predlog, da se omeji naoroževanje na morju, ameriški džingoisti pa kriče, da zahteva varnost te republike, da poseduje najmočnejšo mornarico in zračno brodogradnjo na svetu.

Največjo mornarico hočejo eni, ogromno armado zahtevajo drugi. Agitacija je razvita na široko in globoko, prav na ameriški način.

Ta način poznamo; vojna reklama se ni porodila na tej strani oceana, ali v deželi najvišjih streh in najdebelejših denarnih mošenj je tudi ona dosegla vrhunec.

Veliko je v Zedinjenih državah ljudi, ki gredo še na take limanice. Splošno se norčujejo iz reklame, v posebnem slučaju ji pa vedno nasedejo.

Najglasnejša reklama spremlja tudi evangelij oboroževanja. Zagovorniki velike mornarice niso vneti za militarizem — bognedaj. Oni vedo, da Amerika ni Prusija iz kajzerjevih časov in da je njena prva ustava, četudi iz revolucionarne vojne porojena, odklanjala vojaškega duha. Nekaj demokratiizma je še ostalo iz tistih časov, četudi je železna metla kapitalizma neusmiljeno pometala po hiši svobode. Za uniforme, svetle sablje, ordene in trakove ni najti posebnega navdušenja v Zedinjenih državah, lajtnant ni v New Yorku ali Chicagu tako božansko bitje, kakor je bil na primer v Berlinu.

Z občutki in nazori ljudi mora dober kupčevalec računati. In agenti oboroževanja računajo. Protimilitaristične besede dajejo ljudstvu, militaristična dejanja in militaristične žrtve pa zahtevajo od njega.

"Pripravljeni moramo biti" kličejo. In, "Če homo imeli dosti ladij, nam ne bo treba velike stoječe vojske. Močna mornarica nas bo varovala vojne."

Lepa pesem je to, ali zelo znana se nam zdi. Nismo li je slišali še več ko enkrat, z one strani morja, iz Evrope, o kateri sicer vedno pravimo, da se mora hoditi k nam učiti?

"Pripravljeni moramo biti", so deklamirali tudi vojni ministri in lordi admiralitet v Nemčiji, v Avstriji, na Angleškem in povsod. In ker so bili "pripravljeni" — sicer pa lahko sami pogledate sliko.

"Si vis pacem, para bellum", so citirali vojaški učenjaki. "Če hočeš miru, pripravljaj vojno." Taka je bila njih filozofija vedno: Bodimo močni in veliki, da se nas bodo bali vsi, pa bo mir. In pripravljali so se, in rastle so in se jačali, in ko so bili dovolj veliki in močni, so — zadušili mir.

Slaboumnost pod kapitalizmom.

Nihče ne more dvomiti, da je Amerika velika in močna in da uživa ugled kot taka po vsem svetu. Ali kar je, je postala brez militarizma. O marsičem v tej deželi imamo kritične nazore in nikdar jih nismo zatajevali. S svojo kritiko, s svojo agitacijo, z organizacijo delavskih množic je socialistična stranka veliko pomagala razvoju Zedinjenih držav in nihče ji ne more očitati, da želi kaj slabega tej državni zvezi. To kar smatra najboljše, za najidealnejše, kar prinaša narodu največje materialno in kulturno blagostanje, hoče uveljaviti v Zedinjenih državah. Marsikatere ustanove v tej deželi ne bi dala za to, kar imajo v Evropi. Najboljša priprava zoper vsako zunanjo nevarnost pa je ljubezen širokih slojev prebivalstva do dežele. V tem mora Amerika iskati svojo varnost, ne pa v militarizmu na suhem ali pa na morju. Če bo Amerika skrbela, da bo njeno ljudstvo zadovoljno in prepričano, da so njegove razmere tukaj bolj urejene kakor drugod; če bo videlo v svoji deželi večjo svobodo kakor v drugih; če bo tukaj možnost njegovega razvoja bolj zavarovana in njegove pravice bolj spoštovane kakor v tujih deželah, bo to več vredno od vseh arzenalov. In kdo naj bi se tedaj drznil napasti Ameriko?

Ne bojnih ladij, ampak dobre, resnične demokratične, to se pravi ljudske politike nam je treba. In če more Amerika imeti kakšno opravičeno skrb, je ta, da nam manjka take politike. Tam, kjer se vodi politika te dežele, sede ljudje ki zastopajo koristi raznih političnih klik; tudi tisti, ki so že hripavi od klicev po ladjah, služijo takim klikam.

Ali zadnja instanca je ljudstvo. Brez njegovega dovoljenja ne bi moglo biti korupcije v politiki. Brez njegovega dovoljenja ne bi mogla vladati današnja reakcija. Zato je naloga ljudstva, da jo odpravi.

Delavci! Politična moč je tudi vaše orožje. Obožujte se za obrambo svojih interesov! Vaše mesto je v socialistični organizaciji, da ž njo dosežemo družbo narodov, ki ne bo potrebovala velikanskih armad in bojnih mornaric za obrambo niti za napade.

Kdor je spoznal svoj cilj in se prepričal, da je dober, ga ne bodo nobene intrige odvrnile od njegove poti. Če je tvoj cilj socializem, tedaj se bori zanj in pridobivaj mu novih pristašev.

Razredno sovraštvo goje tisti, ki najglasneje kriče zaradi njega.

Kadar organizirajo kapitalisti skebstvo proti delavcem, ki se bojujejo za boljše življenske pogoje, ravna iz razrednega sovraštva; to je pogostoma v njihovih sreih močnejše kakor prevdarna misel v njihovih glavah.

Če bi trezno sodili, bi dostikrat lahko spoznali, da je izpolnitev delavskih zahtev še za njihove interese več vredna kakor besno pobijanje delavcev. Ali preveliko sovraštvo jim brani pravilno misliti in jih navaja, da škodujejo nevedoma sami sebi, le da morejo vedoma škodovati delavcem.

Nobena tajnost ni, da goni kapitalizem veliko armado mož in žena direktno v blaznost. Poleg velikega števila blaznih, povzročča še večjo armado umobolnih, zlasti se to opaža pri otrocih.

Ko se je bil kapitalizem razvijal do svojega viška, se je ž njim razvijala tudi slaboumnost.

Leta 1890. je bilo v Zedinjenih državah 162 bolnišnic za umobolne. Leta 1910. jih je bilo že 373. Leta 1890. je bilo v teh bolnicah 73.082 umobolnih, leta 1910. pa že 157.798. Poleg tega števila je na tisoče umobolnih, ki niso v bolnišnicah za umobolne. Natančno število teh se seveda ne ve, vendar se sodi, da je visoko in pokazuje zle posledice, ki jih rodi kapitalizem.

Vštevši popolnoma blazne in pa slaboumne, se ceni, da je njih število v Zedinjenih državah najmanj do 150.000.

Preiskava je dognala, da je med temi žrtvami 41.06 odstotkov delavcev in služabnikov ter služkinj. Z drugimi besedami, ti pridejo iz vrst, kjer so delovne ure najdaljše in plače najnižje.

Nekateri ljudje se čudijo, zakaj delajo dekleta raje v tovarnah, kakor pa v privatnih domovih. Instinkt sam jim pove, zakaj. Eden od teh instinktov je ta, ker se boje, da ne postanejo vsled dolgotrajnega dela in monotonosti, ki vlada pri takem delu, duševno bolne in končno slaboumne.

Število slaboumnih, ki prihajajo iz farm in od del, ki so na prostem, znaša 22.05 odstotkov.

Samota na farmah je brezdvomno velik vzrok tako visokim odstotkom slaboumnih, ki pade na farmarske naselbine, odnosno na farmarske ljudi. Čezmerno delo in pomanjkanje razvedrila, ki zadene žene farmarjev, je brezdvomno največji vzrok slaboumja.

Število slaboumnih iz industrijalnih središč, znaša 16 odstotkov.

Kakor mnoge druge strahote, ki jih rodi kapitalizem, so držane kolikor mogoče tudi te proč od naših oči. Vsled tega tudi ni mogoče zapopasti, kako obsežno je število teh nesrečnih ljudi, niti žalostnih razmer, v katerih se nahajajo, ker jih vidimo.

Ne da bi hoteli postavljati te nesrečnike kapitalističnega sistema na razstavo, bi bilo želeti, da bi se ljudstvo bolj zanimalo zanje in z razmerami, pod katerimi morajo živeti slaboumni nesrečniki to mučno življenje; to bi pomagalo, da bi začeli ljudje misliti na odpravo sistema, ki je v veliki meri kriv za nesrečo teh ljudi.

Kakor samomor, tako povzročča tudi slaboumnost živčna bolezen; in prenapeti živci so pod kapitalističnim sistemom nekaj sorodnega s tem sistemom samim.

Slaboumnost je eksistirala že pred kapitalizmom, toda nikdar ne v takem obsegu kakor danes. Kapitalistični sistem je pripomogel, da je dobilo

človeštvo v svoji nesigurnosti in grozoti duševnega raka, ki razjeda duha in telo.

Velikanski boj za eksistenco, ki se bije pod kapitalizmom, s svojimi duševnimi skrbmi in telesnim padanjem, s svojimi dražječimi in poparjajočimi podrobnostimi in tendencami, s katerimi goni svoje žrtve v navade, ki so za človeka škodljive, s svojim duševnim in moralnim mrevrenjem, goni na tisoče in tisoče mož in žena na rob, kjer razum na svojem prestolu opeša in naposled pade.

To so žrtve kapitalizma, darovane za sebičnost in nezavednost vseh, ki glasujejo, da se vzdrži kapitalizem na površju.

Za te razmere je edino zdravilo socializem. Socializem bo ustvaril izkoriščujoče industrije koristne za vse, ki delajo in ustvarjajo, ne pa le za katere, kakor je to danes. To bo ustavilo velikanski boj za navadno živalsko eksistenco in ga uvedlo v struge splošnega človeškega boja v naradi, ki je človeku neizbegljiv. Vse rane, ki jih je prizadela kapitalizem človeštvu, socializem sicer ne bo moč zaceliti naenkrat, ko pride na površje, toda polagoma se bo z velikim delom in pripomočki, ki bodo na razpolago, doseglo vse — in človeštvo bo ozdravljeno vseh takih bolezni, ki so poznane, da imajo opravka z družabnimi razmerami in so direktno ali indirektno s temi pojavi v zvezi.

Uresničenje pravice.

Ali je pravica do življenja uresničena?

Toliko kolikor cela kopa lepih in praznih besed.

Če se jemljejo posamezni deli namesto celote, se lahko dokaže vse, kar se hoče. S svetim pismom lahko dokažem pregrešnost vojne; s svetim pismom lahko dokažem opravičenost vojne.

Človekova pravica do življenja je zajamčena. Cerkev prepoveduje umor in država ga prepoveduje. Cerkev ima v ta namen armado duhovnikov od kaplana do papeža. Država ima varnostni aparat od policista do predsednika najvišjega sodišča.

Noben človek nima pravice, da bi me umoril. Ampak družabni red jo ima.

Življenje je treba vzdržavati. To zahteva zakon, ki je močnejši od vseh človeških postav: Prirodni zakon. Vzdržavati ga je treba s hrano kakor ogenj s kurivom. Največji gozdni požar mora ugasniti sam od sebe, kadar zmanjka lesa in drugih gorivih snovi. Če telo ne dobi hrane, odprhne življenje kakor lastavica v jeseni.

Kapitalistični družabni red pravi:

Hrano dobiš za denar. Če nimaš denarja, ne bo kruha in krompirja.

Odkod dobiš denarja?

Najboljše je, če ga podeduješ prav velik kup.

Če ni šlo tako, izkoriščaj tuje delo.

Če tega ne moreš, delaj sam.

Velika masa ne more izkoriščevati mase. Pojm izkoriščanja je v tem, da je izkoriščevalcev malo, izkoriščanih pa veliko.

Torej — delaj. Zasluži si svoje potrebščine. Tako jim ne boš mogel zadostiti, kakor kapitalisti, ampak vsaj golo življenje si boš ohranil.

Ampak o delu odločuje tisti, ki ima stroje, tovarne, železnice, rudnike, parobrode itd. Če ti ne da dela, ga nimaš. Če nimaš dela, nimaš denarja; če nimaš denarja, nimaš hrane. Če nimaš hrane, ti vsa pravica do življenja in vsi njeni cerkveni in državni čuvaji ne pomagajo.

Idealna, prirodna, sveta pravica do življenja umrje, če ti zapro tovarnarji vrata. In s pravico lahko umrješ sam.

Zajamčiti more pravico do življenja le družabni red.

Kapitalistični red ne stori tega. Ne more storiti. Torej je treba drugega družabnega reda, takega, da bo človek neodvisen od socialnega "slučaja".

Ker človeštvo ne dobi brez dela, kar potrebuje, bi se moralo delo smatrati za dolžnost. Ne pogača ne kruh ne raste sam od sebe. Hiše ne stoje od predadamovih časov po mestih. Obleka ne visi na drevju.

Delo je pogoj človeškega življenja.

Ali če je pogoj, mora biti tudi njegovo jamstvo.

Tak družaben red potrebujemo, da bo človek, če opravlja potrebno delo, užival vse, kar je potrebno za življenje. Dolžnost dela za pravico do življenja.

Komur ni v kapitalističnem redu zagotovljeno življenje, popolno življenje, se mora bojevati za socialistični družabni red.

Debs "nespokorjen grešnik".

Predsednik Wilson je rekel, da se Debs noče "kesati svojega greha" in vsled tega ga ni "pomilostil". Debs ostane v zaporu, ostane saj toliko časa, dokler bo Wilson predsednik.

Kdor je pričakoval, da se Debs premisli in "obudi kes", ta ne pozna Debsa. Česa naj se Debs pokesa? Kaj je storil, da bi moral moliti "grevengo"?

V ustavi Združenih držav je zapisano, da je beseda svobodna. Debs je stal na odru v majhnem mestu države Ohio in povedal svoje misli o vojni ob času vojne. Rekel je, da je bila vojna komercialna, za svetovne trge. Ravno to je rekel že marsikdo drugi med vojno in po vojni; rekel je tudi predsednik Wilson sam. Debs in drugi zagovorniki delavstva so morali v zapor zaradi teh besed, toda drugi "prominentni možje", ki so se takisto izrazili o vojni, niso nikdar stali pred sodiščem, nikdar niso bili obsojeni niti na eno uro zavora, čeprav je časopisje na široko razbojnalo njihove besede.

Predsednik Wilson, ki očita Debsu, da je "trdovratni grešnik", in ki je v tem času, odkar je Debs v zaporu, izpustil iz ječe razne tatove, bankirje, profitarje in nemške dinamitarde, je pred vojno objavil v svoji knjigi "The New Freedom" stvari, radi katerih bi vsak socialist dobil najmanj dvajset let

ječe po kriminalno-sindikalističnemu zakonu v Kaliforniji ali Oregonu, če bi bil avtor te knjige med vojno. Ali se je Wilson pokesal?

Wilson je bolan. Še nekaj tednov — in ne bo več predsednik. Še nekaj let — in svet ga pozabi. Vse njegove lepe besede so že davno pozabljene — saj jih je on prvi pozabil. Ostal je le še človek, prazna lupina, ki je sicer pomilovanja vreden kot vsak bolnik.

Debs, poštena duša, jeklen značaj, največji Američan, kar jih danes živi, je vesel, da ostane v ječi, dokler bo Woodrow Wilson jetnikoval v Bell hiši, privezan na bolniški stolec. On ne mara svobode od Wilsona. Njemu je celica ljubša, kakor pa zavest, da je dolžan za svojo osebno svobodo onim, ki so ga spravili ob njo.

“Bilo bi neznosno, groteskno, če bi se moral Wilsonu zahvaljevati za svojo prostost”, pravi Debs. Prav ima!

V dobah, ki pridejo, v dolgi vrsti še nerojenih stoletij, ko bodo naše kosti že davno prah in ko bomo pozabljeni z milijoni vred, ki se danes bojujejo za svobodo in pravico, bo Debsovo ime zapisano v zgodovini, v poglavju mučenicov v dvajsetem stoletju; in ljudje v tisti daljni bodoči dobi bodo čitali (ako bodo razumeli jezik sedanje barbarske dobe) in razumeli bodo Debsa in vse tiste, ki danes umirajo kot vojščaki socialne revolucije.

Boljšega spomenika Debs ne bo nikdar imel, kakršnega so mu postavili njegovi sovražniki.

En sam slučaj naj pokaže, kako visoko stoji Debs nad vsemi tistimi, ki mislijo, da so ga ponižali, ker so ga vrgli v ječo na stare dni. Ko je nekaj tednov pred zadnjim Božičem izvedel, da njegovi prijatelji zbirajo prostovoljne prispevke med sodrugi, da mu nabavijo primerno božično darilo, jim je pisal:

“Prosim vas, sodrugi, ne pošljite mi ničesar. Porabite rajši denar, ki je namenjen za moje darilo, za otroke v vašem mestu, ki nimajo nikogar; naredite sirotam malo veselja na Božič, in če to storite, bom se čutil povsem srečnega v svoji celici”.

In od tega moža zahtevajo, da se naj nečesa kesa!

Debs ni izvršil nobenega zločina, pač pa je bil izvršen zločin nad Debsom, najmonumentalnejši zločin, kar jih je porodila vojna. Ljudje v splošnem se danes še ne zmenijo za takšne zločine; preblizo so jim in ne razumejo jih. Ampak “vladarji” naj si zapomnijo Šekspirjeve besede:

“Kaj bo, če ljudje spregovore, gospoda moja, kaj bo, če ljudje spregovore?”

Suženjstvo je rodilo odpor. Vede napredujejo, in tako si je delavstvo ustvarilo svojo — socialistično stranko, da otme človeštvo iz kapitalistične suženosti in mu podari sad njegovega dela nazaj.

Naloga socialistične stranke je, zasigurati vsemu ljudstvu ugodnosti, ki jih je doslej užival edino kapitalistični razred.

Vojne treh stoletij.

Vsa zgodovina človeštva je polna prelivanja krvi, tako polna, da se ni čuditi, če smatra marsikdo zgodovino vojn za pravo zgodovino človeškega plemena. Seveda je to napačno razumevanje zgodovine, kajti če jo hočemo prav spoznati, moramo preiskati, kakšne izpremembe so se izvršile v življenju človeštva, in kaj jih je bistveno povzročalo. Ako študiramo zgodovino tako, tedaj opazimo od prvih znanih pričetkov, pa do današnjega časa trajen napredek, ki je bil včasih počasen, včasih hitrejši, čigar glavni činitelj pa je bilo vedno delo.

Seveda je tudi delo boj. Vse, kar je potreboval, si je moral človek pridobiti. Vzeti je moral prirodi, ki je večino svojih zakladov skrbno skrivala in ga silila, da je napejal vse svoje telesne in duševne moči, ako si je hotel prisvojiti, kar je potreboval za izboljšanje svojih razmer, torej za napredek svojega plemena.

Delo je boj. Premagovati mora sovražne sile, pogostona navidezno nepremagljive. In tudi žrtve padajo v tem boju, obilne, težke žrtve.

Pravijo, da je boj utemeljen v prirodi in iz tega izvajajo, da je vojna za vse večne čase neizogibna; kajti narava se ne da predelati. Ali ravno, če spoznavamo, da je delo boj, pridemo do zaključka, da se ne stori prirodi nobena sila, ako izgine vojna. Boj je utemeljen v prirodi; o tem ni dvoma. Ali priroda ne zahteva, da mora taj boj imeti obliko človeškega klanja. Prirodni razvojni zakon je vodil človeka skozi tisočletja, da je iskal najprimernejša in najuspešnejša sredstva za tiste boje, ki so neizogibni; vsako novo orodje, poraba vsake nove sile, ustanovitev vsake uspešne organizacije je bila sredstvo za zmago v neizogibnem boju.

Le do najuspešnejšega sredstva človeštvo še ni dospelo. Do svoje solidarnosti. Koncentracija in smotrena organizacija vseh svojih sil mora dati človeštvu največjo uspešnost, najpopolnejšo sposobnost za boj s prirodnimi silami in za zmage, ki jih doslej razdruženo človeštvo niti slutiti ne more. Namesto, da bi uresničilo svojo uzajemnost za boj proti skupnemu nasprotniku, se kolje to človeštvo med seboj.

Kako se je klalo zadnjih tristo let, nam kažejo sledeči podatki po Bodartovi sestavi.

Med leti 1618 in 1905 je bilo vsega skupaj 1700 bojnih spopadov, in sicer 1044 bitk na suhem, 122 bitk na morju, 490 obleganj in 44 kapitulacij. Najdalje je trajala vojna med Benatkami in Turčijo (1644 do 1699), torej nad 55 let. Najkrajša je bila med Karolom Albertom in Avstrijo (1849), ki je trajala šest dni.

Francija je v omenjenem času največkrat prišla za orožje. Število njenih bitk znaša 1079 (622 na kopnem, 63 na morju, 322 obleganj in 32 kapitulacij), kar znaša povprečno 63 odstotkov. Avstrija izkazuje povprečno 48 odstotkov, Anglija 20, Ru-

sija 19, Pruska 18, Španija 16, Turčija 12 odstotkov itd.

Francija je imela v 1079 slučajih 584 zmag proti 495 porazom. Pruska in Anglija imata 60 odstotkov uspehov in 40 odstotkov porazov; Španija 36 odstotkov zmag in 64 odstotkov porazov.

Francija se je od l. 1600 vojskovala proti 15 državam; proti Avstriji 262-krat, in 196-krat z neuspehom. Anglija je zmagala v 120 slučajih, podlegla pa v 155. Imela je v vojni s Španijo 119 uspehov in 45 porazov, s Holandijo 80 zmag in 63 porazov. V osmih vojnah med Francijo in Nemčijo, ki izkazujejo 307 bitk, je dobila Francija 152 zmag in imela 155 porazov.

Francozi so pri Sedanu izgubili 28.000 mož, to je 40 odstotkov, Nemci pa 9000 mož.

Najdalje so Angleži oblegali mesto Gibraltar, od 1779 do 1782, torej 1617 dni. Na drugem mestu se je držal Kadiz, od 1810 do 1812, torej skupno 903 dni v angleško-španski vojni. Sevastopol se je ustavljal 346 dni, Port Artur 121 dni. Kandijo je 1669 branilo 20.000 Benečanov proti 130.000 Turkom, 228 dni. Na tem kraju se je vdalo Rusom 43.000 Turkov.

Najstrašnejši del statistike tvori umrljivost. Pri Mukdenu je prišlo na 624.000 vojakov 138.000 mrtvecev. Pri Sedanu je bilo razmerje 122.000 proti 320.000; pri Boordinu 80.000 proti 246.000; pri Waterloo 45.000 proti 192.000; pri Wagramu 63.000 proti 290.000; pri Draždanih 50.000 proti 300.000; pri Plevni 50.000 proti 163.000; pri Austerlitzu 46.000 proti 148.000; pri Solferinu 93.000 proti 273.000. Odgovornost za pravilnost teh številk moramo prepuščati zgoraj imenovanemu statistiku.

Nič manj interesantna ni statistika o vojnih dogodkih zadnjih 40 let, katero povzamemo po drugem viru. Od 1878 je bilo 28 vojn, med katerimi je bilo več krvavih kolonialnih. Največje vojne evropskih narodov tega časa so: Rusko-turška (1878), francoska kolonialna v Tunisu (1881), francoska ekspedicija v Tonkong (1885), francoska ekspedicija v Madagaskar (1895), grškoturška vojna (1896), boj Italije proti Abesiniji (1897), špansko-amerikanska vojna (1898), burska vojna (1899), angleška ekspedicija v Sudan istega leta, vojna združenih vevlasti Evrope proti boksarjem na Kitajskem (1900), rusko-japonska vojna (1905), francoska maroška ekspedicija (1908), španska maroška ekspedicija (1909), in na 14. mestu italijansko-turška vojna (1911). Nemčija se je na bojišču borila le proti boksarjem. Na 15 mestu je omeniti nemško ekspedicijo v južno-zapadno Afriko nad Herere. Vojna, v katero se ni mešala nobena evropska sila, je bila med Japonsko in Kitajsko 1894.

V novejšem času je treba prištevati tudi obe balkanski vojni. Na Nemčijo pripadata v tem času dve vojni, na Francijo pet, od katerih so se izvršile vse po kolonijah, na Turčijo tri, na Italijo dve, na Japonsko dve, na Anglijo tri, tudi po kolonijah, in na Španijo dve. Poudariti je, da se je v teh slučajih ponajveč rabilo brodogovje.

Za temi je sledila svetovna vojna, ki je pustila tako katastrofalne posledice za seboj, katastrofalne za tiste, ki so jo povzročili in pogubne za ljudstvo, ker mora trpeti pomanjkanje in stotere druge neprilike.

Vojni požar, zaheten leta 1014, še ni pogašen. Grške čete so še vedno v boju proti Turkom in kakor poročajo listi, je zadnje tedne padlo na obeh straneh 53.000 mož. Razmere med Japonsko in Sibirijo so skrajno napete in manjše praske med Rusi in japonskimi vojaki so na dnevnem redu.

Kakor se more preračunati dosedaj, znaša izguba vseh življenj, ki gre na račun zadnje svetovne vojne, nad štiriintrideset milijonov ljudi. V tem številu niso vključene žrtve, ki so padle v Rusiji po prevratu in na drugih bojiščih po sklenjenem premirju med Nemčijo in zavezniki.

Ako bi ljudstvo moglo pojmiti škodo na človeških življenjih in na ekonomskem polju, ki jo je prizadejala zadnja vojna, in ako bi znalo napraviti konec sistemu, ki povzroča vojne, bi bila zadnja svetovna vojna res zadnja vojna. Ljudstvo še ni sposobno misliti tako daleč in države se naoročujejo naprej, nove bojne ladje se grade in džingoisti hujskajo na nove sovražnosti.

Krvave statistike se bodo vodile, dokler bo vladal kapitalizem na svetu, to se pravi, dokler bodo interesi posameznih delov človeštva tako nasprotovale interesom drugih delov, da bodo izzivali krvave konflikte. Vsi lepi načerti, kako naj se v kapitalistični družbi preprečijo vojne, so utopije. Le solidarni interesi vseh narodov morejo zagotoviti mir. Taka solidarnost interesov se pa imenuje socializem.

Svetopisemski nauki.

Duhovni gospodje, ki bi nadvse radi pasli delavce kot svoje ovčice in backe, pač dobro poznajo sveto pismo. Saj ga radi citirajo, kadar je prilika za to in kadar je ni.

To spada v njihov poklic in tako daleč bi bilo to popolnoma v redu.

Če nam stvar ni docela všeč, imamo za to le ta razlog, da so gospodje zelo enostranski. Kot dobri poznavalci svete knjige bi morali biti temeljitější.

V svetem pismu stoji tudi izrek, da naj se delavcu ne trga zaslužena plača. Nebešk vavpoti gotovo ne bodo tajili tega, ker se jim vsak hip lahko dokaže črno na belem.

Sveto pismo ni narodnogospodarska študija, pa se ne more pričakovati, da bo na dolgo in široko razlagalo, kaj je pravičen zaslužek.

Za to pa imamo dandanes druge pripomočke. Nič ne bi bilo težkega izračunati, kakšna plača je pravična. Koliko so vredne surovine, ki jih delavec dobi za obdelovanje, se ve. Koliko je vredno izgotovljeno blago, je tudi znano.

Koliko se pri delu obrabijo stroji in koliko je drugega, eventuelno gospodarjevega dela poleg, so lahko dožene.

Ali poznajo maziljeni gospodje kakšno podjetje v Ameriki, da plačuje svojim delavcem na tak način?

Lahko bi vprašali, kako so kapitalisti sploh prišli do tovarn, do železnic, do jam, do ogromnega sveta, do strojev, do surovin. Toda brez obzira na to bi morale biti delavske plače najmanje dvakrat do trikrat tolike kakor so.

To bi se vjemalo s svetim pismom.

Zakaj ne povedo poznavaleci svetega pisma in advokati božje pravičnosti tega gospodom Rockefellerjem, Carnegiejem, Morganom i. t. d.?

Ker se jim ne smejo zameriti. To je vzroka dovolj.

Ivan Cankar:

BREZ DOMA.

Poleti je bilo, ob tistem času, ko so bežali ljudje iz mesta kakor iz goreče Sodome. Po zaprašenih mestnih vrtovih — v žarkem solned, v sivem dimu venečih, umirajočih —, po gostilniških dvoriščih, zatohlih, z oluščenim, golim zidovjem obzidanih, v vročo seneo na trotoarju pred praznimi kavarnami smo se skrivali mi, ki ni bil za nas ustvaril Bog zelenih pokrajinj tam zunaj.

Ob tistem času sva sedela sama na gostilniškem vrtu. Mračilo se je že, zrak je bil gorak in miren.

“Še letos pojdem dol”, je dejal moj prijatelj in mi pogledal v obraz. “Zdajle še ne morem; malo pozneje, čez mesec dni, ali pa še prej... Dolgo že nisem bil doma in zdi se mi, kakor da je domovina že zmirom bolj daleč, že bi moral zasenčiti oko, da bi jo videl, kako se blišči v daljavi, tako svetla, vsa bela... Vsako minuto gre za seženj od mene in bojim se, da mi nazadnje popolnoma ne izgine izpred oči... Zato moram brž za njo, moram dol in pojdem še letos...”

Sanjal je o domovini kakor o svoji ljubicici, zvesti mladenki; sanjal je popotnik, ženin, hrepeneč v tujini. Glas se mu je tresel, ko mi je pripovedoval, da pojde kmalu... morda že čez mesec dni. Govoril je in nekaj neizmerno lepega je vstajalo pred njim. Obrazi, ki je bila na njih vsa rosna, ljubezniva lepota njegove mladosti... zelene pokrajine, zlata polja, valujoča v toplém vetru... bele cerkve na holmih... in iz stolpov velikonočne pesmi... in vitko dekletce z rdečimi lici in velikimi očmi... in prva otroška ljubezen... Vse je še tam kakor je bilo; tisto solnce, ki je takrat veselo sijalo nji in njemu in vsi lepi božji zemlji, stoji še zmirom na nebu in beli oblaki lete in pod njimi beže preko travnikov senca kakor sanje...

Lca so mu bila zadela, gledal je motno in nemirno. Njegovo globoko domotožje, polno slasti in bolečine, je objelo mene samega, stisnilo mi srce kakor v čudnem strahu...

Takrat je nosil oguljeno suknjo in ni bil obrtit; redke rumene kocine so mu poganjale po obrazu. Slikar je bil, toda moč njegova je bila šibka, plaha, v vetru omahujoča. Moč brez doma... nestalno blodča, iščoča, naprej hrepeneča, ozirajoča se plaho po poti nazaj! Kadar sem stal pred njegovimi deli, se ni vzradostilo moje srce: hotela so govoriti in so jecala nerazumljive besede. Ozrl sem se nanj in sem spoznal, da delo ni bilo izraslo iz njegovega srca. Slab je bil in boječ kakor otrok in si ni upal, da bi pokazal ljudem lepoto, ki je bila v njegovem sreću. Niti o svoji domovini, o svojem domotožju, o svoji sladki bolečini ni govoril; bilo ga je sram, tujca na vsem božjem svetu, da bi pripovedoval o domovini, ki je sam ni poznal — o bajni deveti deželi; da bi govoril v jeziku, ki ga sam ni razumel, ki ga je slutilo komaj koprneče srce. Mislil je tuje misli in stvarjal tuja dela po tujih zapovedih; sam sebi tujec...

Takrat sva se ločila in sva šla vsak po svojih potih in se nisva srečala pet let.

Kakor pred petimi leti je bil, samo da je nosil dostojno suknjo in skrbno počesano, nekoliko redko brado. Dokopal se je bil do belega kruha. Videl sem njegova dela — ustvarjena so bila po drugih zapovedih, ki niso bila prejšnjim čisto nič podobna... Samevalo je drevo na previsokem hribu in kakor s tenko bilko so se igrali vetrovi z njim... Slab in mehak je bil kakor prej in čas, ki je prinašal vsako-uro nove evangelije, ga je gnetel kakor testo — samujočega, omahujočega. Samo časih, iz barve iz črte — hipen pogled izza spečih trepalnic — je zasijalo nekaj neznanega, toplega; zatrepetala je lepota, ki je bila v njegovem sreću in ki si ni upal, da bi ji odprl duri.

“Ali si bil kaj doma?” sem ga prašal.

Ozrl se je bil z nemirnim pogledom v stran in je zardel.

“Ne še...”

In nato je nadaljeval hitro in z istim trepetajočim glasom kakor pred petimi leti.

“Letos pojdem. Zdajle še ne morem, ampak čez mesec dni, ali pa še prej... Čas je; tako daleč se mi zdi, da je domovina že od mene in bojim se, da mi naposled popolnoma ne izgine izpred oči... Letos pojdem...”

Na ustnicah sem mu videl in v očeh in slišal sem iz glasu njegovega, kako je glodalo v njem globoko domotožje, slasti in bolečine polno. Toda nič več ni bilo v njegovem glasu tistega tihega, skoro veselega zvoka, iz upanja porojenega; nič več ni bilo vere v njegovih očeh.

In spoznal sem in prestrašil sem se, ko mi je pripovedoval.

“Nekoč, predlanskim je bilo, že ob pozni jeseni, sem se bil že čisto odpravil. Stanovanje sem bil že odpovedal, vse sem bil že pospravil in bil sem že na kolodvoru. Omotica me je bila obšla, opotekal sem se kakor pijan; solze so mi tekale po licih — ali od sreče, ali od žalosti... In ko sem bil na kolodvoru, sem se vrnil, sam nisem vedel, zakaj; kakor da bi me

bil kdo poklical z ukazujočim glasom. O prijatelj, in šel sem kakor hudobec, nikomur nisem pogledal v obaz... Žal mi je bilo potem in bolan sem bil..."

Toliko trpljenja je bilo v njegovem pripovedovanju, da mi je bilo samemu težko pri sreju. Strah me je bilo...

Ločila sva se in gledal sem za njim, ko je šel počasi po široki, vroči cesti proti predmestju...

Privezan je bil z močno vrvjo in se ni mogel geniti, ni se smel. Če bi stopil v kupé, bi ga potegnili za vrat in za roke vznak nazaj na peron. Ne dalje, tujec, popotnik brez doma, vel list na valovih! Zasenči si oko, glej od daleč v obljubljeni deželo, umiraj v koprnenju!... Ne dalje — in če bi priromal vso božjo zemljo od izhoda do zahoda, ne našel bi doma nikjer, zakaj ni ga v tvojem sreju...

In koprnenje je glodalo zmirom globlje; na obrazu so se poznala znamenja bolečine in stokal je v sanjah.

Nezadovoljnost je važen vir napredka in neizogiben element smotrenega boja. Toda poleg nezadovoljnosti je treba sposobnosti za boj. Krepki delavci na duši in na telesu morajo stopati na bojišče proti kapitalizmu; to pa niso sestradanci, temveč delavci, ki morajo dihati in stiskati pest.

Tudi v času "prosperitete" imajo delavci dovolj vzroka za nezadovoljnost. To pa more zdramiti le agitacija in izobrazba. Zato se ne smemo zanašati na bič kapitalizma, ampak moramo delati, delati, delati — vsi, od prvega do zadnjega.

Mi verujemo v razvoj, temu razvoju primerna pa mora biti tudi vzgoja naših otrok. Namesto, da skušamo otroke vzgajati v tistih duševnih in telesnih suženjskih smereh, kakor so vzgajali nas, dajmo se ojunčiti, pa se dvignimo in zahtevajmo za otroke vzgojo in podlago novega svetovnega naziranja, ker hočemo naprej. Neodpustno greši tisti nad človeškim zarodom, ki tlači otroke v črno praznoverje.

Ivan Molek:

Na Lincolnovem grobu.

Presvetli žar
miljonov solne, Življenju darovanih,
od večnih sil po dolgih potih gnanih,
vodilnih, vse poživljajočih,
z milino vse oblivajočih,
je sveti kraj.

Tu smrti ni!
Trohnobe ni! Življenje je kipeče.
Tesnobe ni! Sreje kipi od sreče.
Tu zime ni! Pomlad je večna, pestra,
ki velikanu cvetje zbira, vence spleta.
Ti živiš! Miljoni, glej bojišča sveta!
Ti živiš! Armada tvoja še koraka vneta,
osvoboditelj naš.

MOSKVA V LETU 1920.

Dr. Alfons Coldschmidt.

(Nadaljevanje.)

Pri vsaki stvari je špekulacija. Ljudje špekulirajo na debelo in drobno, z iglami, kravatami, pohištvom, diamanti, kruhom, mesom, sploh z vsem, kar se da skrivaj prodati. Sukrevka v Moskvi je bazar za špekulante, nepostavna borza, izmenjevalnica. Od časa do časa policija vpade v to trgovino, toda špekulacije pa le more zatreti, kakor da je velikanski zmaj s tisočericimi glavami.

Moskva ima razne trge, katere uradno tolerirajo, ker do sedaj vlada še ni bila vstanu ustanoviti toliko javnih trgov, kjer bi se moglo deliti hrano in živež. Blizu Gledališkega trga je naprimer pomožni trg, kjer se dobe kumare, ribe, jajca, vsakovrstna zelenjava in druge podobne stvari. Branjevci prinesejo semkaj svoje stvari in jih prodajajo po vsaki ceni, ki jo morejo dobiti od ljudi.

Cena eni kumari je od 200 do 250 rubljev. Eno jajce stane 125 do 150 rubljev in druge stvari pa v tej primeri. To v resnici niso visoke cene, ako se vzame v poštev zapadna valuta ali pa cena ameriškega dolarja. Tisti čas, ko sem jaz bil v Moskvi je bil vreden en ameriški dolar tisoč bolševiških rubljev. Nekdo mi je pravil o nekem Amerikancu, ki je izmenjal 3.000 dolarjev in prejel zanje devet milijonov bolševiških rubljev. Špekulacije z izmenjavanjem denarja ni dovoljena, ker ta povzroča padanje cen rublja in dela velikanske zmešnjave na trgu. Ampak špekulacija gre naprej svojo pot kljub prepovedi. Špekulira se z vsem in tako tudi z denarjem.

Na vsakem vogalu dobite kmetice, ki prodajajo mleko. Dobro je to mleko, kajti ruski kmet je pošten in ne vrjame v pumpo. Mlekarice ne špekulirajo in zato jih nihče ne ovira. Drugače pa ljudje špekulirajo pri vsaki stvari, celo pri hrani, na drobno in debelo.

To špekuliranje, to profitarstvo in kupičenje odvrta ljudi od dela. Špekulacija se je tako vgnedila med vse sloje, da celo delavci špekulirajo. Oni špekulirajo ko so pri delu in zanemarjajo svoje dolžnosti.

Vlada se trudi na vse načine, da zatre to zlo, ampak do sedaj se ji to še ni posrečilo. To je naravno, kajti Rusija se nahaja še vedno v vojnem stanju in v Moskvi ni doboli pogumnih ljudi, ki bi stopili na prste špekulaciji. To je stvar razvoja, ni pa po mojem mnenju eno najglavnejših vprašanj.

Ta problem je dobro poznan v Nemčiji. Določene cene in racijski sistem silijo ljudi, da kršijo postave.

Moskva je bila že od nekdanj msto trgovcev, branjevcev in barantačev. V času revolucije se je moralo tudi trgovati na en ali drug način in to se ne da kar tako hitro zatreti. Stvar je postala celo političnega značaja. Moskva še vedno trguje, burža-

ji trgujejo in barantajo, ravno tako vposljenci pri sovjetih, zakaj ne bi potem trgoval tudi navaden delavec. Moskva je veliko pristanišče v Rusiji za nepostavno tihotapstvo. Mnogokrat je trgovanje bolj barantaškega značaja. Na lastne oči sem videl sledeče: Nek možak, ki je imel samo en visok suk-njen škorenj je ustavil družega možaka, ki je imel usnjate čevlje in ga obgovoril. Pogovor je končal, ko sta oba stopila za nek grm v parku. Oba sta se sezula in izmenjala čevlje. To je neke vrste barantanje na vogalih ulic, trgovanje za grmom, simplicirana trgovska transakcija, kjer ni bilo treba šteti nobenega denarja.

Smrtno kazen so odpravili v Rusiji, izvzeta je samo fronta, vsaj tako so mi pravili. Izredna komisija sedaj preganja špekulante, tihotapce in sabotažarje. Špekulacija se smatra za škodljivo splošnemu dobrobitju. Sabotaža, direktno ali indirektno zoperstavljanje proti delu, se smatra za upor proti delu, cokljio napredka in neke vrste lenobo.

Špekulant je popularen v Moskvi, popularen na plakatih, popularen v igrališčih. Proti njem se ne bore samo z vsemi mnogočimi sredstvi, zaporom v ječi in prisilnim delom, temveč zasmehujejo ga o tudi v gledališčih.

Dobe se mali in veliki špekulanti, mali in veliki sabotažarji. Nevrtjetne zločine še vedno uganjajo, zločine proti zdravju ljudstva s pomočjo velikanskih špekulacij z živili, ki jih hranijo v raznih neprimernih skladiščih. Kazen je seveda po velikosti zločina. Takim lopovom se ne bi smelo prizanašati, posebno lopovom, ki kradejo in špekulirajo s kurivom, da na tisoče ljudi zmrzuje. Take lopove bi morali kaznovati in jih tako dolgo trpinčiti, da bi pokale kosti. Meni se zdi, da se ž njimi še preveč blago postopa v Moskvi.

Lenobo in špekulacijo z živili kaznujejo s težkim prisilnim delom, ampak meni se zdi, da je to pre-mila kazen in da imajo jako slab sistem pri tem prisilnem delu. Vsak zločin napram ljudstvu bi morali kaznovati s potenjem od trdega dela.

Imajo pa tudi male disciplinarne kazni za malenkostno sabotažo, lenuharijo in rebeliozno sabotažo. Nekateri administrativni načelniki imajo disciplinarne moči, kakor so jo naprimer imeli nemški oficirji. Kaznovati smejo prestopnike z ječo do dveh tednov. Nekatero kazni se nalagajo tudi na zahtevo izredne komisije.

Vendar se malo poslužujejo teh pravie. V splošnem se krivci samo posvare. Meni je poznan naprimer sledeči slučaj: Neka sovjetska stenografka ni prišla na delo za nekaj tednov, ne da bi imela za to kak vzrok. Svoje odsotnosti ni opravičila in tudi z zdravniškim spričevalom se ni mogla opravičiti. Načelnik je bil popolnoma opravičen, da jo kaznuje. Končno pa pride v pisarno, se malo počuje in prosi. Mogoče jo je zvalo na deželo prekrasno spomladansko solnce. Solze lepe stenografije omehčajo načelnikovo srce in stvar je bila zaključena z ostrim svarilom.

In ravno radi tega vedno primanjkuje delovnih moči po pisarnah. Radi tega ni nobene točnosti. Tu bi bilo treba železne pesti. Ostrost povsod in vselej tudi ni dobra, ampak vpoštovati je treba okolnosti in vzroke in kaznovati vsak neopravičen prestopnik discipline. Mogoče bo vse drugače, ko bo enkrat vojna končana. Večina sposobnih ljudi je sedaj na fronti.

Gotovo je, da prememba na bolje pride, ker za to je mnogo vzrokov, glede katerih pa ne morem iti sedaj v podrobnosti.

Ulice ob večerih.

Že prej enkrat sem omenil, da po moskovskih ulicah ne stičejo prostitutke, ne po dnevu, ne po noči. Moskovske ulice so proste vlačug in ljudje, posebno moški se gibljejo precej svobodno. Nihče jim ne nastavlja vade.

Noči niso temne v Moskvi, pa tudi ne tako razsvetljene, kakor na primer v Viatki ali Helsingforsu. Samo par žarnic razsvetljuje vsako ulico. Po deseti uri se ljudstvo vsiplje na ulice iz gledališč, shodov in koncertov. Življenje v raznih višjih družbah se oživlja in množice na bulevardih prihajajo do bujnejšega življenja. Proti eni popolnoči pa nastane mirna tišina po vsem mestu in ulice in parki so prazni.

V mesecu maju je solnce zahajalo okoli desete ure zvečer. Kak veličasten prizor je bil to ob solnčnem zatonu. Njegovi žarki so se odbijali od vseh pozlačenih kupol, katerih je brez števila v Moskvi. Mavrica za mavrico se je delala pred očmi, ko je solnce polagoma zahajalo za nebeškim svodom. Krasno barvno je to solnce, ki se še enkrat dvigne predno zatone, ki se dvigne v zrelih tisočeri kupol prekrasnega mesta.

In potem nastane božanstvena tišina. Straže se podvoje. Mesto stražijo moške in ženske straže z nabitimi puškami.

Ura je tri v jutro in na potu smo proti domu. Bili smo na obisku pri nemškem konzulu. Ulice so prazne, tišina je strašna in udarci naših stopinj turbo odmevajo v tihi noči. Zdi se mi, da hodim po ulicah kake nemške vasi, ko jasno sveti bleda luna. Straže dremajo. Svojemu tovarišu rečem: "Kake neumnosti poročajo v raznih evropskih časopisih. Če bi mogli ljudje samo videti to mirno tišino, če bi jim bilo dano, da bi tavalj po teh tihih in mignih ulicah Moskve." Tovariš mi je prikimal in hotel odgovoriti, a v tistem trenutku slišiva strel samo nekaj korakov od nas. Strel je zdramil tišino, jo razbil na tisoče kosov, da je odmevalo iz vseh strani mesta.

Kaj se je zgodilo? Ljudje so šli mimo pa se niso niti zmenili za stražnika, ki je sprožil puško. Midva greva mimo stražnika in komaj sva mu obrnila hrbet, zopet ustrelj. Kaj pa je vendar? Tisto noč nisva mogla zvedeti čemu je stražnik streljal in to je nauj precej vznemirjalo.

Drugi dan so mi povedali, da je to mlada milica, da so vojaški novinci, ki so neokretni z orožjem, moške in žene, ki iz radovednosti sprožijo petelina. Prepovedano jim je streljati, in ker je prepoveda-

no, zato jim žilica ne da miru, dokler puška ne počne. K sreči taki ljudje nikogar ne zadenejo, ker ulice so navadno prazne.

Strážniki, ki jih srbe prsti in sprožijo petelina na puški, se kaznujejo, ako jih pri tem činu zasačijo. Streljanje brez potrebe je potrata municije, je proti predpisom in je otročje.

Vsaka ženska je varna na ulicah v Moskvi, pa naj bo še tako temna noč. Nihče jih ne nadleguje. Gospodična Harrison, tista pogumna časnikarica, je šla na biro za zunanje zadeve vsak večer ob enajstih. Vrnila se je domov navadno okoli dveh v jutro ali celo kasneje. Nekega opoldne nam je rekla: "Bilo je nekoč v Berlinu, ko me nagovori nek gospod, ki je imel ščipalnik na nosu. Bil je to eden tistih lepo oblečenih, prijaznih in priklanjajočih se veščakov. Pri zmagoslavnem sloku sem premagala tega junaka. V Moskvi pa grem po ulicah ne da bi me kdo kedaj nadlegoval. Tudi mnoge Američanke so mi isto pripovedovale in skoro vsaka se je nad tem čudila in mi obljubila, da bo o tem povedala javnosti v Ameriki.

Brez alkohola.

Niti ene same osebe nisem videl pijane v Moskvi. Pijanstvo je bila družabna bolezen v Rusiji, družabna bolezen, katero je bilo treba s korenem vred izdreti. In iztrebili so jo, boga ti! Ne bom zatrjeval, da ni pijancev v Moskvi, ampak trdim, da je alkoholizem stvar preteklosti. V ruski armadi ni več alkoholizma, niti v Rusiji, koder sega sistem sovjetov.

Ali vam je znana zgodovina ruskega alkoholnega monopola? To vam je povest pijanca, delirična povest, zgodba idijotičnega načina, kako se je ruska država financirala. To je povest o narodnem pijančevanju, narodni zatopelosti, umoru milijonov, najnižkotnejšem narodnem samomoru. Ves svet se je zgražal nad ruskim monopolom vodke, proti tem žganjarskem izdajalstvu. Nemško časopisje se je zgražalo nad njim, ravno tako angleško in ameriško časopisje. Vsak pošten časnikar se je zgražal. In čudno je, zakaj ti "protižganjarski" časopisi in časnikarji nočejo bolševikom priznati vsaj tega socialnega zaslužnja, ta junaški čin, proti kateremu se ni upala nastopiti mogočna caristična avtokracija. Vsaj to bi lahko priznali in dali kredit sovjetski vladi, da je odpravila prostitucijo in pijančevanje. To je vse, kar se od njih zahteva. Ali vam je znano, kako je Tolstoj udarjal po vodki, kako krasno in svareče je pisal v korist mužika? Moskovski proletarijat je moral piti rum in vodko v mirnih časih. Moral se je za vsako ceno na en ali drug način obdržati na nogah, če ni hotel cepniti v jarek. Država je zahtevala, da je pil rum in vodko. Monopol za rum in vodko je potegnil vsako leto 600.000.000 rubljev iz kmetovega srca, jeter, možgan in obisti. To ogromno svoto je moral izprešati iz proletarev. Napojil je vso Rusijo, da je bila pijana kot snop. In nihče ne more zanikati, da ni bil to najpodlejši umor, nesramno in splošno morenje, univerzalno zastrupljanje brez primere.

(Dalje prihodnjč.)

SEMINTJA.

Rojstni dnevi. — Nezadovoljnost. — Industrialna kriza. — Mir med Rusijo in Poljsko. — Vera in komercializem. — Katoliške šole. — Vse, kar se zgradi, služi prej ali slej ljudstvu in pravi kulturi.

Pred dobrim pol stoletjem je bila v Zedinjenih državah odpravljena sužnjost črncev, ki je bila eden najgrših madežev v zgodovini te republike. Zadnje soboto smo obhajali rojstni dan Abrahama Lincolna, ki je vodil vojno severnih držav proti južni konfederaciji, ki je hotela za vsako ceno ohraniti suženjstvo, ki je bilo po razlaganju visokih gospodov dovoljeno po vseh božjih in človeških postavah. Dne 2. aprila 1865 je bila odločilno poražena armada južne konfederacije. Združene države so ostale združene, črnici so prenehali biti osebna lastnina plantažnikov, postali so svobodni, enakopravni, vsaj na papirju. Kajti do enakopravnosti, do prave svobode imajo črnici v južnih državah še dolgo pot. Tudi v severnih ni mnogo boljše.

* * *

Vsako leto se na Lincolnov rojstni dan pišejo članki v ameriškem časopisju, v katerem se poveličuje tega moža, ki je svoje življenje res posvetil boju za pravico. V današnjih časih bi Lincoln ne imel več prilike dobiti nominacijo za predsedniškega kandidata na konvencijah republikanske stranke. On je bil za takratno dobo in takratne razmere človek revolucionarnih nazorov, človek, ki veruje v razvoj, v izboljšanje družbe. In tak bi bil tudi danes, ako bi se ga moglo zopet priklicati k življenju. Toda na Lincolnov rojstne dneve člankarji kapitalističnega tiska ne pišejo o njem v tem smislu. Slave ga, citirajo odstavke iz nekaterih njegovih govorov in spisov, vse slavospeve pa uredijo tako, da dobi masa čitateljev vedno utis, kakor da je sedanja družba popolna, sužnjost odpravljena, in zato ne potrebujemo več Lincolnov.

* * *

Med maso ameriškega ljudstva je Lincoln postal legendarna oseba, kakor je Napoleon v Evropi in drugi možje, ki so igrali velike vloge v zgodovini. Lincoln je bil velik v borbi za ljudske pravice. Ali odprava suženjstva ni njegova zasluga, kakor ni to zasluga nobenega drugega posameznika. Razmere so bile zrele za odpravo telesne sužnjosti. Ljudstva so se že v toliki meri približala civilizaciji, da se je morala barbarska institucija telesne sužnjosti umakniti; umaknila se je, dasiravno ne prostovoljno, tudi v Ameriki. Ako ne bi bil takrat predsednik Abraham Lincoln, bi bil kdo drugi, morda nekaj let pozneje, kateremu bi razmere tudi potisnile vodstvo boja za odpravo suženjstva. Lincoln je bil eden borcev za odpravo suženjstva, toda kot posameznik ga ne bi mogel odpraviti. Bili so drugi pred njim, ki so se bojevali za isti cilj in so raditega trpeli, kakor trpe danes tisti, ki se bore za odpravo meznega suženjstva. Razmere se spreminjajo, preganjanja in borci pa so vedno enaki. Kdor more čitati angleško, naj naroči knjigo "The Story of Wendell Phillips," ki mu bo dala precej jasno sliko iz bojev pred Lincolnovim predsedovanjem za odpravo suženjstva v južnih državah. Dobi se pri Charles H. Kerr & Company, Chicago.

Dne 11. februarja je obhajal svoj petinsedemdeseti rojstni dan iznajditelj Thomas A. Edison. Kljub temu, da je v letih, da ga je zapustil sluh, je še vedno pri delu. Edison je izračunal, da dela od leta 1860 po dva delavnika na dan, in če bi jih razvrstil po enega na dan, kot je dovolj za vsakega dobrega unijca, tedaj bi morala Edisonova starost znašati 120 let. Dobro je, da ljudje z Edisonovimi talenti delajo dalj kot en navaden unijski delavnik. Edisonovo delo se je izplačalo in se bo izplačevalo. Mnogotere njegove iznajdbe so pravi blagoslov za človeštvo. Kakor od vseh iznajditeljev, tako imajo tudi od Edisonovih iznajdb dobiček bogate korporacije. Ima ga pa tudi ljudstvo. Ko bo že kapitalistični ustroj družbe pozabljen, bodo Edisonove iznajdbe še živele in prišli bodo drugi Edisoni in jih bodo izpopolnjevali. V dobrobit človeštva se izplača delati več kot osem ur dnevno. Za profite posameznikov pa ni potrebno niti osemurno delo.

Lincoln, Edison, stoteri drugi iznajditelji, znanstveniki, borci za svobodo in pravico so delali mnogo in tudi mnogo trpeli. Niso to edini delavci: imamo maso po vseh krajih sveta, ki dela in dela in dela, se rodi in umira, trpi, pa si dosedaj še ni znala popolnoma pomagati, da si napravi življenje čim najbolj mogoče ugodno. Ignoranca ima še preveč v y kreppljivih ljudske mase. Edisoni pa so omogočili, da je življenje semintja tudi za navadnega delavca vsaj kolikortoliko ugodno, da ima vsaj nekaj olajšav v svoji borbi za obstanek.

• • •

Delavci, ki so oddali svojega glasove Hardingu in s tem republikanski stranki, pač niso verjeli socializmom, ki so pripovedovali o dobro pripravljenem načrtu, potom katerega se skuša ameriški kapitalizem povrniti na predvojne razmere. Na predvojne razmere se povrača sedaj le v toliko, kolikor se tiče brezposelnosti in zniževanja plač. Potrebščine so se pocenile le v majhni meri. Produkcija posameznega delavca se je v zadnjih mesecih zelo zvišala, ker se tisti, ki so zaposleni, boje, da se jih ne odalovi in najame druge na njihova mesta.

Industrijalna kriza vlada v deželi. Dividende korporacij pa so tudi letos ogromne, v nekaterih slučajih mnogo višje kot prejšnje leto. Za te razmere je odgovorno ljudstvo samo. Samo radikaliziranje ni nobeno zdravilo. Kaj tudi pomaga, če je v Zedinjenih državah nekaj milijonov delavcev, ki mislijo radikalno, govore radikalno, njihova dejanja pa so v prilog sedanjemu sistemu. Treba bo pač spoznanja, da je zdravilo v socialistični organizaciji in da je treba za njo DELATI, kakor dela nekaj tisoč drugih socialističnih agitatorjev. Samo zabavljanje ne bo spremenilo sedanjih razmer. Niti jih ne bo milwauška Slovenija s svojim "Mi ustajamo," niti ne drugi 'delavski' listi, ki so delavski le v toliko, da malo pozabavljajo čez kapitaliste. Človeška družba je organizacija. Sedanjo organizacijo se more izpremeniti, izboljšati s popolnejšo organizacijo, ne pa s povečanim kričanjem.

• • •

Med Poljsko in Rusijo je končno podpisan mir. Medtem pa se med Francijo in Poljsko vodijo pogajanja za ekonomsko in "obrambno" zvezo, naperjeno v prvi vrsti proti sovjetski Rusiji in deloma tudi proti Nemčiji.

Rusija še ne bo imela miru, kajti diplomacija zapadnih držav je na delu, da pridobi Kemaliste, ki so sedaj ruski zavezniki, za boj proti Rusiji. Za nagrado jim obljublajo velik del teritorije, bogat na oljnih vrelcih in drugih mineralijah, toda ta teritorij je ruski. "Vzemite si ga in mi vam bomo priznali pravico do njega," namigujejo francoski in angleški agentje. Turki v Angori niso nobeni zanesljivi zavezniki za Rusijo. Najbrž vedo to tudi v Moskvi, zato imajo na turški meji v Mali Aziji precej močno armado. Turki ne morejo postati čez noč boljševiki; izgubljena vojna je vzbudila v njih nacionalistični čut, to pa še ni boljševizem. Turki, seljaki v Macedoniji, Črni gori in drugod so zelo slab material za komunistično revolucijo. Rusko revolucijo je vodil proletarijat in proletarijat jo drži pri življenju, kakorkoli je v Rusiji maloštevilen. Seljaki ne bodo napravili socialne revolucije. Zemljo hočejo! Če so napredni, hočejo tudi dobiček prekupcev zase, hočejo svoje zadrage in svoje denarne zavode, bore se proti borznim špekulacijam, v kolikor se tičejo poljskih pridelkov, vse to pa ni boj zavednega industrialnega proletarijata, ki ima za cilj socialistični družabni red. Med mase kmečkega ljudstva je šele zadnjih par let pričela prodirati luč socialistične vzgoje. Socialistična družba bo potrebovala socialistične kmete, zato je naša propaganda med njimi potrebna. Naloga izvesti socializem pa je dana industrialnemu proletarijatu.

Pri Kazimirjevi Edinosti so prebrskali par letnikov Proletarca, pa so iz tega napisali dolgo storijo, ki se je vlekla skozi par tednov, v kateri se z užaljeno dušo globoko vernega kristjana slika "sovraštvo", ki ga goji Proletarec do svete vere. Razume se, da tudi v tej nesmiselni storiji igrajo opice zelo veliko vlogo. Vsa stvar je spisana za želodce, kakršne imajo ljudje, ki se še niso ničesar naučili in se nikdar ne bodo.

• • •

Brezposelnost je v deželi. Plače se znižujejo, stanovanj primanjkuje, glad trka na vrata. Miljoni otrok umirajo vsled pomanjkanja v Aziji in v Evropi, militarizem žre in žre, kaos je splošen, vsega tega pa enkrat ne bo. Kadar vsega tega ne bo, bo vladala socialistična družba narodov za narode, ali ako hočete, za vsa ljudstva, ki prebivajo na tem svetu, ki si ga je pred dva tisoč leti določil Bog, da odreši človeštvo s smrtjo svojega sina, ki ga je poslal na to zemljo. Človeštvo pa še ni odrešeno in patri vseh ver mu pripoveduje, da pride odrešenje šele po smrti. Tukaj pa le vdano trpi glad, žejo in mraz, kajti s tem si pridobiš zasluženje. Silno koristen je tak nauk za tiste, ki se rede na telesu družbe, zato tudi grade templje, cerkve in šole, podpirajo verski tisk, ljudstvo, dobro verno ljudstvo pa ne izprašuje: Zakaj? Za take ljudi pišejo gospodje pri čikaški "frančiškanski preši," in to z velikim dobičkom. Bajke so lepe za male in velike otroke. Zato jim dajejo bajke in jim pišejo članke, ki so v gluposti nedosegljivi. Pisci sami ne verjamejo tega kar pišejo, kajti nemogoče je, da ne bi poznali vsaj osnovnih zakonov razvoja. Ti pa ne temelje na jutrovih bajkah, ampak na znanosti.

• • •

Vera je dandanes komercializirana do skrajnosti. — Kazimir izdaja dva lista, ki poleg obrambe svete vere vršita tudi razne druge posle, vsaj tako trdita v oglasih. Prodajajo se maše, škapulirji, kipi svetni-

kov in svetnic, svete podobe in podobice, pošiljata denar na vse kraje sveta, najraje in najsigurnejše pa v farovž, izvršujeta notarska opravila, prodajata romane z versko in protiversko vsebino, itd. itd. Igra prekupcev in sejmarjev, ki so jo predstavljali v tempļu za časa Krista, se vrši naprej in naprej.

Kakor se bliža svojemu koncu današnji ekonomski sistem, tako se bliža koncu svoje moči tudi zgradba, ki je nekaj stoletij res bila trdna, kakor da je zgrajena na skali. Danes je nekdanja Petrova skala le še zatočišče reakcionarne francoske diplomacije, ki je sama brez vere, in pa izkoriščevalcev po vseh deželah. Milijone prispevajo za cerkev, da s pomočjo nje podaljšajo življenje sistemu, ki jih redi in peha milijone in milijone drugih v pekel že na tem svetu. Ljudje, ki kupčujejo z vero, VEDÓ, da ima verna masa na TEM svetu pekel, práv zato pa ji obljublja nebesa na ONEM svetu. Na katerem ONEM? Dragi vernik, ne vprašuj, ne dvomi, da se ne pregrešiš! VERUJ! Drugače boš pogubljen za večno. Mnogo, zelo mnogo ljudi veruje in bodo še verovali. Masa vernikov pa postaja manjša. Nekateri religije so to že davno začutile, pa reformirajo svoje dogme in verske obrede odtegujejo dalj in dalj od paganizma.

Rusija je imela svojega Rasputina, ki je bil strah ministrom, groza tistim, ki so se mu zamerili, mora na ruskem telesu. Zasužnjil je carizem in ugonobil sebe in carsko družino. Rasputinov je mnogo in se dobe med vsemi sloji. Njihova taktika pa je enaka: Z besno energijo se upirajo vsemu, kar diši po napredku. Rasputini končujejo, v večjem ali manjšem obsegu, vedno katastrofalno. Evolucija je kakor ogromen stroj, ki stre vsakega, ki jo skuša ovirati.

Število vernikov, ki zahajajo v slovensko cerkev v Chicagu, ni veliko. Kljub temu, da jih ni mnogo, so zbrali v zadnjem letu "za cerkev" baje nad \$14,000. V tej svoti niso vključene svote, ki so jih dobili patri za maše, krste, poroke itd. Pisec teh vrstic nima ničesar proti temu. Ako hočejo imeti ljudje cerkev in duhovnike, naj jih plačajo. Do tu je vse v redu. Sedaj je župnik prišel do spoznanja, da potrebujejo slovenski verniki v tem mestu tudi katoliško šolo in 'narodni dom.' Velik "drive" za nabiranje prispevkov se je pričel s "šlovesnim" potrkavanjem, ki so ga preskrbeli "dobri" farani. Sto tisoč dolarjev mora zbrati slovenska fara v Chicagu, da bo dobila svojo šolo, ki bo vzgajala njihove otroke v ozkosrčnem verskem fanatizmu. Katoliških šol v Ameriki ne bi bilo prav nič treba, kajti stariši, ki hočejo, da se njihove otroke poučuje tudi krščanski nauk, ki pa je dandanes krščanski le še po imenu, bi jih lahko pošiljali v župnišča enkrat ali dvakrat na teden. Ampak cerkev hoče biti popolna organizacija, država v državi, zato rabi svoje šolstvo, svoja zavetišča, bolnišnice, razno-tere organizacije in tudi ječe ter sodišča.

Ako bo šolsko poslopje obenem tudi nekako središče (ne) kulturnega življenja katoliških Slovencev v Chicagu, tedaj naj se to ne imenuje "narodni dom," ampak "katoliški dom."

Zakrajšek grozi, da se bodo imena tistih, ki bodo gradnji šole in katoliškega doma nasprotovali "uzidala v vogeljni kamen." To sicer ni potrebna grožnja. Ljudje, ki jih ima cerkvena mašina na vrvcici, bo-

Glasovi iz našega gibanja.

POROČILO ORGANIZATORJA.

Zadnje moje potovanje za J. S. Z. je bilo po državah Illinois in Indiana. Obiskal sem sledeče naselbine: Nokomis, Springfield, Auburn, Carlinville, East Moline, La Salle, Indianapolis, Auroro in Pullman. Ustanovilo, oziroma reorganiziralo se je pet novih klubov in sicer v Springfieldu, Auburnu, Indianapolisu, Aurori in Pullmanu.

Nokomis je čedno premogarsko mestece v južnem Illinoisu. Tujec, ki pride v to mesetece zvečer, ima kajpada težave, predno najde rojake in to nepri-liko sem imel tudi jaz. Drugi dan sem našel najboljše ljudi, ne samo da sem dobil na razpolago najboljšo hišo, ampak tudi dobro pomoč pri agitaciji. Naročnikov za Proletarca se je dobilo precej in prodal sem nekaj knjig. Za organiziranje shoda sem imel premo-člo časa.

V Springfeidu smo obdržavali shod dne 8. januarja, ki je bil zelo dobro obiskan. Po shodu se je reorganiziral socialistični klub. Springfieldski sodrugi so se mi zelo dopadli. Ko smo razumeli drug drugega, so bili takoj pripravljeni iti na delo. Trdno sem prepričan, da se število članstva njihovega kluba še pred letom dni potroji.

Na zelo hiter način je bil sklican shod v Auburnu. Pisal sem dan popreje, da pridem, pismo je dospelo tja isti dan kot jaz, in vendar smo imeli shod, na katerem se je reorganiziral socialistični klub s triindvajsetimi člani. Zahvala gre seveda sodrugom, ki so mi pomagali.

V Carlinvillu sem dobil nekaj novih naročnikov Proletarcu, za sklicanje shoda pa je primanjkovalo časa, ker se mi je mudilo v East Moline.

V East Moline imajo Slovenci socialistični klub. Nekaj izrednega je, da so v tej naselbini vsi Slovenci, razun par izjem, člani socialističnega kluba. Shod, ki se je vršil dne 10. januarja, je bil dobro obiskan. E. Molinski in okoliški sodrugi bodo korakali naprej po začrtani poti v delu za socializem.

Shod dne 17. januarja v La Salle je bil dobro obiskan. Tudi tu so pred nedavnim reorganizirali socialistični klub, ki dobro uspeva.

Dne 23. januarja se je vršil velik shod v Indianapolisu, Ind. Vesel sem bil tako uspešne agitacije tamošnjih sodrugov. Po končanem shodu se je reorganiziral socialistični klub z dvaintridesetimi člani in s tem je prišel Indianapolis zopet v vrste naše armade.

V Aurori, Ill., sem bil dne 31. januarja. Ustanovil se je ob tej priliki socialistični klub. Posebne razmere, ki vladajo v tej naselbini, otežkočajo socialistično delo, vendar upam, da bodo naši sodrugi tudi

do prispevali, pa naj kdo nasprotuje kolikor hoče. Pozneje, ko ne bodo več mogli zmagovati bremena, se bodo jezili, in to je dobro. Ljudje se uče iz izkušenj, in izkušnje vodijo k spoznanjem. Mnogotera poslopja, ki jih je zgradila cerkev, služijo danes koristnim institucijam. Čez eno stoletje, morda še preje, bomo rabili cerkvene stavbe za resnično vzgojevalne in druge koristne namene. Zato naj slovenski frančiškani le grade lep dom, dobre šolske prostore in primerno dvorano, ker bo vse to nekoč služilo pravi kulturi.

v Aurori premagali vse ovire in utrdili socialistično organizacijo. Najpotrebnejše delo je, da se v tiste naselbine, v katerih je delavstvo še sovražno socializmu, razširi naše glasilo Proletarca, da ljudstvo iz nje spozna, kaj je in kaj hoče socializem.

V Pullmanu sem imel sestanek dne 3. februarja v prostorih sodruga Hrovata. Ustanovili smo socialistični klub in tako je prišla tudi ta naselbina v bojne vrste.

Prva organizacijska turneja od 28. septembra do 31. januarja je končana. Danes, ko gledam nazaj, skozi vse te mesece potovanja, imam eno zadoščenje — da to delo ni bilo zastoj. Če ni bil uspeh večji kakor je, so krive razmere.

Sodrug, od vas je odvisno, ali naj bodo jugoslovanski delavci politično organizirani ali ne. Žalostno je, kadar hodi človek po deželi, sliši revolucionarne pogovore in mora koncem konca spoznati, da vsi ti ljudje ne spadajo nikamor in niso ničesar v delavskem gibanju.

Nevem, kje so vzroki, da je med delavstvom ravno sedaj tako malo volje za organizirano socialistično propagando. Mogoče so krivi naši grehi, mogoče je tej brezbriznosti med delavstvom kriva vzgoja. Ali jaz si ne morem misliti delavca-trpina v današnjih časih, ko stopamo v to dolgo nepovedovano dobo, brez rdeče karte.

Če je bil za delavstvo kedaj čas spoznanja, je — danes. Zarja novega dneva se bliža. Ali smo nanjo pripravljeni?

Letos, meseca maja ali junija se bo vršil kongres J. S. Z. in po kongresu — delo in zopet delo. Med tem časom pa nas more spremljati tudi DELO. Ustanovljajmo klube, kjer jih še ni, obstoječim pridobivajmo nove člane, nabirajmo nove naročnike našemu glasilu "Proletarcu". Čim več postojank, toliko večji bodo uspehi spomladanske agitacije.

Joško Oven, organizator.

Pripis. — Vsem sodrugom tajnikom: Pred nekaj časom je tajništvo J. S. Z. pričelo razpošiljati pristopne karte, ki jih morajo izpolniti novi kakor tudi stari člani in te karte morajo biti poslani tajnikom socialističnih organizacij v državah, kjer se nahajajo naši klubi. Od tam dobe klubi čarterje. Te karte morajo biti v uradnih državnih socialističnih organizacij, oziroma v uradu stranke v Chicagu, raditega, da se zadosti poštnim zakonom za razpošiljanje strankinega glasila, "The Socialist World" članom stranke. To glasilo plačate že z mesečnino, ki jo pošiljate na tajništvo J. S. Z.

Ako kdo izmed naših tajnikov teh listin še ni prejel, naj piše ponje tajništvu J. S. Z., ki mu jih takoj odpošlje zaeno s potrebnimi informacijami. — J. O.

Indianapolis, Ind. — Pred kratkem smo imeli tukaj shod, na katerem je govoril sodr. J. Oven, Shod je bil zelo dobro obiskan in posledica je bila, da smo ustanovili socialistični klub z 31 člani, upam pa, da jih bo štel v kratkem do 50.

Iz tega shoda je razvidno, da so tudi tukajšnji rojaki pripravljani stopiti v vrsto svetovnega proletariata in se boriti za svoje pravice.

Nedavno sem čital v nekem nazadnjaškem listu, ki se nazivlje za delavskega, da socializem obljubuje a razdira kar drugi zgrade. Da resnica je, socializem obljubuje srečnejše življenje na tem svetu in ne na onem, o katerem nihče nič ne ve, razdira — yes, oko-

ve, v katere je vkljenil delavstvo kapitalistični režim. Socializem je tista moč, ki bo osvobodila človeka gospodarske in od tod vseh sužnosti, ki jih pozna človek. Socializem uči svobodo, enakost in bratstvo — kapitalizem tekmo, sovraštvo in vojno. Socializem že prihaja in njegova zarja zlati vrhove.

Apeliram na vse sodruge, ki so pristopili h klubu, da vrše vestno svoje naloge in prihajajo redno na seje. Čim več nas bo, tem uspešnejše bo naše delo.

Prva redna seja kluba št. 25 se vrši četrto nedeljo popoldne ob 2. uri v prostorih narodnega Doma. Vsi na to sejo.

Odbor za prvih 6 mesecev je sledeči:

John Vivoda, 756 Haugh, Str. tajnik; John Matelich, 943 N. Holmes Ave. blagajnik; And. Drešček, zapisnikar. — Nadzorniki: L. Banich, J. Sparenblek in Ant. Hren.

Organizatorji: Jos. Repovš, Sam. Matich in L. Sašek.

Socialistični pozdrav!

John Vivoda, tajnik.

Nokomis, Il. — Seja kluba števil. 128, J. S. Z. se vrše vsako tretjo nedeljo v mesecu. Prihodnja seja se torej vrši v nedeljo dne 20. februarja ob 10. dopoldne v prostorih sodruga Antona Kravanja. Te seje se udeležite, če le mogoče, vsi. Rešiti imamo nekaj zelo važnih zadev, med drugim tudi popis članskih kart v angleščini, da bo vsakemu članu omogočeno prejemati glasilo stranke "The Socialist World". — Ernest Krušič, tajnik.

Opomba ured. — Dopis priobčimo v prihodnji izdaji, ker smo ga prepozno prejeli za to številko.

Sodrug! V Jugosl. socialistični zvezi se kaže živahno življenje. Novi klubi se priglasevajo in v mnogih krajih so podzeti koraki za iste namene. Če pojde tako naprej, je prav lahko da bo imela zveza meseca maja ali junija, ko se vrši njen zbor preko 1000 članov. Meseca jan. je bilo skoraj do 600 dobrostojećih članov ali 750 vseh skupaj. Sedaj se je priglasilo več novih, katerih število članov znaša preko 120. Še par novih klubov, pa bo štela zveza 1000 članov.

Naprej, sodrug!

Tajništvo J. S. Z.

TAJNIKOM J. S. Z. V UVAŽEVANJE.

Zadnjih par dni so se nekatere pošiljatve zakašnele. To ni vzrok malomarnost ali brezbriznost, temveč tajnikova bolezen. Tajnik je že teden dni v postelji in mora odpravljati pošto delno s postelje. Če kdo ni dobil vse, kakor bi bilo treba, ve sedaj kaj je temu vzrok. Vse pride na vrsto po redu, samo malo potrpljenja.

Tajništvo J. S. Z.

IZ UPRAVNIŠTVA.

Ako se dogodi, da lista niste prejeli, dasiravno ste ga naročili, sporočite to takoj upravnistvu, da se stvar uredi. Lahko se pripeti, da nam zastopnik pošlje napačno število na naslovu, pa prihaja list na napačno adresu. Pomote pri naslovih so neizogibljive; najboljša pot, da se popravijo, je, da nas vsakdo obvesti, kakor hitro ni kaj v redu.

Mnogo naselbin je še, ki nimajo zastopnika 'Proletarca'. Kdor bi hotel agitirati zanj, naj nam piše po

potrebne listine in informacije. "Proletarec" se razširja. Da se bo širil še hitreje, mu pridobivajte naročnike tudi vi.

Z delom je upravništvo, vsled pomanjkanja še ene pomoči, zelo obloženo. Kakor hitro jo dobimo, se bo vse delo točno izvrševalo.

AGITATORJI NA DELU.

Število naročnin, ki so jih poslali agitatorji, oziroma zastopniki Proletarca:

Illinois.—Mary Udovich, Chicago, 1; J. Oven, Chicago,

1; Frank Besjak, Springfield, 2; Pauline Ermenc, La Salle, 1.

Iowa. — Anton Ausich, Woodward, 1.

Kansas. — V. Virtich, Columbus, 1.

Michigan. — L. Urbancich, Detroit, 5.

Minnesota. — Charles Pogorelec, 18; John Teran, Ely, 1; Frank Klun, Chisholm, 1.

Montana. — Frank Richter, 5.

Ohio. — Anton Grden, Glencoe, 3; Jack Koejan, Cleveland, 3; Jos. F. Durn, Collinwood, 2; Lawrence Gorjup, Cleveland, 6; August Komar, Cleveland, 6; Steve Pregley, Piney Fork, 1; Jacob Bergant, 1.

Pennsylvania. — Louis Krašna, Conemaugh, 3; A. Oceppek, Clairton, 13; Jack Kotar, Aliquippa, 1; M. Torkar, Export, 1; A. Posega, Meadow Lands, 1; J. R. Shprohar, Irwin, 2; Anton Zornik, Herminie, 1; Blas Brezovšek, Conemaugh, 1; Louis Sterle, Dunlo, 2.

Tisti, ki še niste aktivni v delu za širjenje slovenskega socialističnega glasila "Proletarca", pridružite se tem agitatorjem. Pošljite do drugega tedna vsaj enega novega naročnika. — Kdor želi prevzeti zastopništvo Proletarca, naj piše upravništvu po potrebne tiskovine in informacije.

Socializem ne uči razrednega sovraštva. Pravi socialist ve, da so razredi v človeški družbi nastali vsled dolgega razvoja, ki je sledil neizpremenljivim zakonom.

Če hočemo doseči konec razrednega gospodstva, moramo poznati zakone razvoja, in način našega boja mora biti znanstven.

P'jana strast moti trezno mišljenje; ona kali bistri vid, ki je potreben za opazovanje, in ostro sodbo, ki je neizogibna za pravilno sklepanje.

Sovraštvo je strast, ki škoduje socializmu samemu; zato ga socializem ne zahteva, ne pridiga, ne uči.

Kapitalisti mislijo da bo človeška družba vedno kapitalistična.

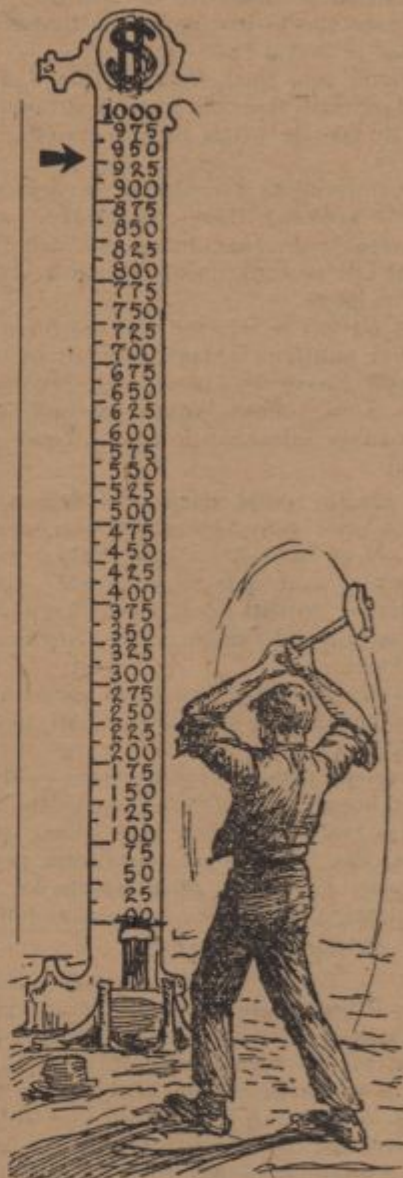
Pred več kakor stotisoč leti so naši predniki v Evropi tudi mislili, da bo človek vedno jedel človeško meso.

IZŠLA JE KNJIŽICA:

"NAJNOVEJŠE INFORMACIJE O DOBAVI DRŽAVLJANSTVA ZEDINJENIH DRŽAV."

Z vprašanji in odgovori v slovenskem in angleškem jeziku, ki jih mora vedeti vsak prosilec pred sodnikom. Cena 40c. Naročila sprejema tajništvo J. S. Z., 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Prispevki v tiskovni fond "Proletarca."

VII. IZKAZ.

Power Point, O.—Po 50c, Jacob Bergant, Matt Tusek in Thomas Marcina; Karl Bogatj, 30c; po 20c, Štefan Čuk in Jernej Stucin. (pošiljatelj Jacob Bergant); skupaj	\$2.20
Collinwood, O.—Slov. socialistični klub št. 49, J. S. Z. \$5.; James Skubie, \$1; Jernej Hafner, 50c; po 25c, Mike Podboy in John Resinovech; skupaj	7.00
Milwaukee, Wis. — Društvo Sloga št. 16, SNPJ.	10.00
Franklin-Conemaugh, Pa.—Društvo Zaveznik št. 3 SDPZ.	10.00
Bearcreek, Mont. — Društvo št. 106, SDPZ.	10.00
Chicago, Ill. — Ženska organizacija št. 7 JRZ.	25.00
Pleasant Valley, Pa. — Slov. socialistični klub št. 221, JSZ. \$10; John R. Shprohar, \$1; po 50c, Thom. Milharich, John Jerman, Robert Dolenc, Frank Modic, Tony Komandič, Ella Kovacich, L. Človek, Frank Kurent, John Raspet, Emilio Gardener, Luigi Correadini, Joseph Šušar; po 25c, John Tusar, Jacob Saber, Louis Rolih; (pošiljatelj J. R. Shprohar), skupaj	18.00

Bridgeville, Pa. — Nabrano med članstvom dr. Nova Domovina, št. 295, SNPJ. Louis Glaser, \$1; po 50c, Louis Vodlan, Joseph Marley, Andy Zupancich, E. Kleršek, John Flis in John Zigman; po 25c, August Okorn, Neimenovan, Jacob Shadish, Pauline Prater, John Henigmous; (pošiljatelj John Zigman), skupaj.. 5.25

Cleveland, O. — Prispevki članov Jadranska Vila, št. 178, SNPJ.; August Komar, \$1; po 50c, Anton Semeč, John Metelko, John Zalar, Andrew Kocian, John Petrič; po 25c, L. Pečenko, Jos. Frančiškin, Matija Hribar, Mike Mlač, John Ogrizek, Matevž Žejen, John Kolene, Frank Natlačen, Jakob Čič, Peter Smerdel, Valentin Pakiž, Jakob Doles, Anton Stanovnik in Math Kobal; po 10c, Louis Čampa, Anton Faganel in Anton Premru; (nabiralec Anton Semič, pošiljatelj Jack Cie), skupaj 6.70

Milwaukee, Wis. — Nabrano med članstvom društva "Sloga", št. 1, JPZ. Sloga 18.65

Chisholm, Minn. — Frank Ruparcich 25

Reading, Pa. — John Kosmerl 50

Buhl, Minn. — Max Martz, \$5.50; Geo. Rozman, 50c; Anton Moran, 25c; (pošiljatelj Max Martz), skupaj.. 6.25

Barberton, O. — John Jankovich 1.00

Universal, Pa. — Max Slanovec 1.00

Piney Fork, O. — Stove Pregley 50

LaSalle, Ill. — Paulina Ermene 50

Chicago, Ill. — Ivan Molek 2.00

Cicero, Ill. — Frank Mrgolles 50

Irwin, Pa. — J. R. Shprohar 1.00

Buhl, Minn. — Matt Filipich 60

Collinwood, O. — Jos. F. Durn 51

LaSalle, Ill. — Leonard Alpner 50

Mason City, Iowa. — Neimenovan 10

Witt, Ill. — John Perme 50

Claridge, Pa. — Math Regina 50

Chisholm, Minn. — Louis Ambrozich 1.00

Aurora, Ill. — F. Stefanich 75

Chicago, Ill. — John Darovec 60

Luzerne, Pa. — John Matičič 50

Trommald, Minn. — Frank Lipar 2.10

Richwood, W. Va. — Prelaz Opeka 50

Milwaukee, Wis. — John Shabus 1.00

Skupaj \$135.46

Zadnji izkaz 810.73

Skupaj \$946.19

V III. izkazu, priobčen v izdaji z dne 13. januarja, bi se moral prispevek kluba št. 218, J. S. Z. glasiti iz Luzerne, namesto iz Canonsburga. — Ako kdo opazi kako pomoto v izkazih, naj jo sporoči, da se popravi. — Upravništvo.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam.—Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevejmo geslo: "V organizaciji je moč." — Tajnik kluba št. 27, JSZ.

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26. avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.

1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj. ANDREJ VIDRICH, R. F. D. box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: IGNATZ PODVASNIK, 5315 Butler St., Pittsburgh, Pa.

1. nadzornik: SOPHIA BIRK, 6006 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

2. nadzornik: IVAN GROBELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 135, West Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANC TEROPČIČ, R. 1, Bonanza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VEHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštnih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, Union National Bank in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Prihodnja seja slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ. se vrši dne 12. marca (drugo soboto v mesecu) v klubovih prostorih na 1432 Ferry Ave. E. — Na dnevnem redu bo več važnih stvari, ki se morajo rešiti. Udeležite se seje polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščajmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov.

Organizator.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega socialističnega kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v dvorani ILIRIA, 310 First Ave. — Ker se na klubovih sejah obravnavajo važne stvari, je dolžnost članstva, da se udeležuje sej. Pripeljite s seboj tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

John Kresse, 396 4th Ave.

VZNEMIRJALOČI KAŠELJ

Hripavost, segačenje v grlu in mnogo in različnih boleti vsled prehlada in vnetja bronhialnih cevi, je treba takoj zaustaviti, da se izogne resnim sitnostim in komplikacijam.

Severov Balzam Proti Kašlju

(preje Severov balzam za pljuča)

bo, če ga takoj vzamete, preprečil slabe posledice prehlada, pomagal kašlju, ublažil vnetje in odvrnil mnogo trpljenja. Prijeten za zavžitek bodisi za otroke ali odrasle. Imejte ga pri roki v vaši omari za zdravila, pripravljenega za prihajajoče zimske mesece. Po vseh lekarnah.

V dvojnih merah: 25c in 50c.

Severjev novi slovenski Almanah za 1928 je izšel.

Dobite iztis našega novega Almanaha od svojega lekarja. Zastonj, samo vprašajte zanj. Če ga ne dobite v vašem okraju, pišite na nas direktno in priložite za 2c pošt. znamko.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS IOWA

TRIKRAT "SLAVA" NAŠIM ODJEMALCEM.

Kakor običajno, tako je tudi letos dne 1. februarja ravnateljstvo tvrdke Joseph Triner Company svojim uslužbencom pridelilo hišni banket v znak harmonije in prijateljstva med gospodarjem ter nastavljenici tvrdke, ki izdeluje sloveče Trinarjevo grenko vino že celih 30 let. Na tem banketu je bil slavnostni govor zaključen s slovečo napitnico: "Trikratna slava našim odjemalcem!" V resnici je bilo to umestno, ker imamo na tisoče in tisoče odjemalcev, ki so Trinerjevim zdravilom vedno naklonjeni in ker ta zdravila pri vsaki priliki priporočajo z navdušenimi besedami. Mrs. John Rittelman ml., nam je 6. jan. iz Leetdale, Pa., sledeče pisala: "Trinerjevo grenko vino mora biti vedno pri rokah v naši hiši; jaz ne morem prestat brez nje. Rabila sem tudi Trinerjev olajševalec kašlja (Triners Cough Sedative) tekom zadnjih osem let in Trinerjevi Liniment in pravim, da so ta zdravila najboljša na trgu, kar se jih zamore dobiti za denar." — Ta zdravila lahko kupite pri vseh lekarnarjih ali prodajcih zdravil. — Joseph Triner Company, 1333—45 S. Ashland Ave., Chicago, Ill.

SLOVENC
pristopajte k
SLOVENSKI NARODNI PODPORN
JEDNOTI.

Naročite si dnevnik "Prosveta". List stane za celo leto \$5, pol leta pa \$2.50.

Vstanavljajte nova društva. Deset članov(ic) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Kadar ...

Kadar mislite na potovanje v stari kraj;

kadar želite poslati svojim starokrajским sorodnikom, prijateljem ali znancem denar,

ali kadar imate kak drug posel s starim krajem, obrnite se na tvrdko

ZAKRAJSEK & CESAREK
70-9th Ave.
NEW YORK, N. Y.

Naročite knjige "Za staro pravdo" in "Don Correa". Obe pošljemo za 90c.

IZ STAREGA KRAJA

smo prejeli za prodajo večje število knjige "Za staro pravdo", ki razpravlja o agrarnem vprašanju v Jugoslaviji. Knjiga je zelo zanimiva. Stane 60c. Prejeli smo tudi knjigo povestne vsebine "Don Correa"; stane 30c.

Prijatelj, če ti je potekla naročina, ne pozabi jo obnoviti. Ne pozabi, da je borba za eksistenco tega lista mnogo težja, kakor za druge liste. Vedi, da so na delu vse mogoče sile, da se zaduži glasila zavednega organiziranega delavstva. Potrebujemo tvoje pomoči v tvojo korist.

Slovincem priporočamo v posečanje

KAVARNO MERKUR
3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S. R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja : : : : :

: : : : : Dobra postrežba.

KARL GLASER, imeitelj.